

המסוגל לחקור את החידוק, לנסות אמצעי נגד. הוא היה רופא-בית פשוט. והוא הפך קרבן לתגליתו.
אמיל שמורק הפך איש השנה של תשי"ב במידה רבה הודות לאויביו. כשמינו אותו ב־סוף שנת 1946 לתפקיד מבקר הסוכנות היה

לוי אשכנז
גא קראתי...

בעל תפקידים גדולים אך מוגבלים בשטח העלייה וקליטת העולים.

לוא הבין הציבור את התהליך, היה שולח לסוכנות, במקום הפוליטיקאים שעברו לממ"שלה, קבוצה של מנהלים מקצועיים, כלכליים בעלי הבנה משקית, אולם הציבור לא נשאל כלל. המפלגות שלחו לסוכנות המי יותמת את עסקניהן ממדרגה חמישית וש־שית, שלא נמצאו להם משרות בממשלה. האנשים הקטנים, שלא התאימו לתפקיד, גרמו למצב של תוהו־ובוהו ארגוני.

הסוכנות דמתה יותר ויותר לגוף גוסס. וכמו כל גוף גוסס משכה את התנים והי עורבים של החיים הצבוריים, כל אותם שרצו לקרוע נתח מן הגוף החי בטרם ימות כליל. זה היה הרקע.

העובדות של שמורק לא הטילו דופי בכלל. הן חשפו את צרותיו של חלק קטן, אם כי מדהים, של הפקידות. היו גניבות ומעיי לות. פקידים הביאו, בין סחורות הסוכנות שאינן זקוקות לרשיונות יבוא ולתשלום מכס, סחורות פרטיות למכירה בשוק הלבן או השחור. נתחים גדולים של רכוש הסוכנות הועברו לחברות פרטיות או הסתדרותיות בחצי חנם.

אולם מועצת עד אין ערוך מכל הפרטים אשר בדו"ח עצמו היתה ההגנה. לא הדו"ח הפך את אמיל שמורק לסמל לאומי, אלא תגובת הגאסמים.

רק כמה גאבות

למחרת הפרסום קמה צעקה זוראה. אדם זר יכול היה להשלות את עצמו שזו המולת הזעם הציבורי המתגבר, המטאטא לפניו את הרקבון. אולם היתה זאת צעקה אחרת, יחידה במינה בעולם כולו: צעקת הפושעים על העול הגדול שנגרם להם עם פרסום מע־שיהם ברבים, והיא טיאטאה לפניו את הד"ר שמורק.

כל ראשי הציבור ערכו מחול-פולחן מס־

הודית, שהיתה אז עובר הממשלה היהודית, לא חששו כי דוקא ידיו הרפות תנחנה על ראשם מהלומה כה מהודות. הם ראו לפניו הם הודי עדין-הליכות, בעל עיניים כחולות תמימות מאחורי משקפיים חומות-מסגרת, קרחת מוקפת שערות-שיבה קצרות ושפם אפרסני. הוא לא דמה לאיש מלחמה.

עסקני המפלגות ידעו שהוא בן ל־דור אירופי השייך לתרבות של סוף ה־מאה שעברה, תרבות שהאמינה בקדימה אנושית ואידיאלים מורדים אחרים מ־סוג זה. והם לא ה־בינו את הצד השני של הטיפוס הזה: שהוא מוכן להתעקש וללחום ללא־פשרה אם משהו סוגע ב־חוש הצדק הנסתר בלבנו.

בתקופה קודמת יותר היה ד"ר ל־ (למששטים) אמיל שמורק הופך, או־לי, לנביא, הנושא את קולו נגד בתי־השן ופרות הבשן, מפיל חיתתו בלב ה־מלך. בימי הביניים יכול היה להיות נ־זיר לוהט כסאבונא־רולה האיטלקי, גי־בור ההמונים וקרנן לנקמת הכנסיה. או־לם במדינת ישראל של תשי"ב היה גר־ולו מר יותר — גלעג בידי הפושעים שאת חרפתם גילה, מושמך בידי שרי־ממשלה שלא הכחי־שו את נכונות דבי־ריו, ישב בדירתו הירושלמית הצנועה, ליד אשתו, כיהודי נבון ומהומם המא־מין בצידוקתו ואשר לבנו מגבא לו ר־עות.

הדו"ח המפורסם של ד"ר אמיל שמורק הוא מיסמך מיני־הלי יבש. אין בו

הד הרעמים של דברי הנביא, גם לא הפא־טוס המצליף של הנזיר, אין הוא אלא דו"ח פשוט של עורך־דין מקצועי, שבדק את מנג־נון המינהל, גילה דברים מחפירים אך לא מועזעים, הודיע על כך לציבור שמינה אותו. התקופה שד"ר שמורק עסק בה היתה רבת־מאורעות. מדינת ישראל קמה, ומיטב הכוחות המדיניים של הסוכנות היהודית עברו לממשלת ישראל. הסוכנות עצמה איב־דה את כל תפקידיה הפוליטיים, הפכה מינהל

פוטר מתפקידו. ידיים אלמוניות עמלו לטש־טש את העקבות. בין השאר קבע דו"ח שמורק שרכוש עצום של הסוכנות הועבר לפי הערכה כוזבת מידי הסוכנות היהודית (והעם היהודי) לידי חברת השייש צ"מ, שהיא חברה הסתדרותית בחלקה. אחרי הדו"ח גבתה הסוכנות 500 אלף ל"י נוספות מצ"מ, לפי הצעתה, ובחוספת להערכה המקורית. אבל שום הערכה רשמית חדשה לא בוצעה.

אופייני מכל היה מקרה המגבות. היה זה אחד המקרים בו הכניסו פקידים לארץ סחור־רות פרטיות בהסוואה של סחורות הסוכנות. אחרי הגילוי הרשמי לא היתה למשטרה ברי־רה אלא לפתוח תיקים. לפני חודש נתגלה מה קרה בתיקים אלה. משרד האוצר, מי־שכנו החדש של לוי אשכנז, הוציא שנה אחרי הפרסום רשיונות על הסחורות שהובאו בגי־ניבה. הודיע שר המשפטים של ממשלת יש־ראל, חיים הרמן כהן, בהודעה המחפירה ביותר של שנת תשי"ב: התביעה הכללית לא תתבע לדין עבריינים שניתנו להם במ־אחר רשיונות יבוא, שהרי אם ניתן אישור במאוחר לכעירה שוב אין מקום להעגשת העבריינים. אחר התפלא השר על כל ההת־ענינות — הרי העניין רק בכמה מגבות.

לא רצינו באלבניה שניה...

הודעה זו סתמה את הגולל הרשמי על כל הפרשה. בכורסתו הגדולה קרא אותה אמיל שמורק, כשחיוך מריר מרחף על שפ־תיו. שוב לא היתה לו השפעה מעשית. הוא פוטר מתפקידו.

לוחם־בשחיתות אמריקאי, הסינאטור אסטס קיפור, הפך בעיני ההמונים של ארצו לגי־בור לאומי, הגיע כמעט לכס הנשיאות. אולם המוני ישראל התיחסו לכל העניין באדישות שאין למעלה ממנה, התיחסו אל שמורק פחות או יותר כאדם מבוגר המדבר אל ילד חמים, אידיאליסטי אך בלתי־מצאתי.

ד"ר שמורק עצמו הסיק מסקנה פסימית מכל הפרשה. אמר הוא: "התנועה הציונית

של אוגיאס... דג מלוח ואשה מפורכסת

ד"ר שמורק לא היה סוציולוג. הוא לא ניתח את התהליך שהוביל למצב העניינים אותו בא לתאר. לוא היה עושה זאת היה

דוד בן־גוריון
...ואיני מתכוון לקרוא ו"

נאלץ להפנות מבטו אחורה, מרחק שנים רבות, עת היה עוד עסקן ציוני בלבוב, פולין.

עד שנות השלושים המאוחרות היה ה־ישוב היהודי בארץ ציבור שהסתפק במועט. הסיבות לכך היו כסולות: הכלכלה היתה דלה וחסרת בסיס, הרוח היתה חלוצית, אדם עובד עניבה (דג מלוח) עורר חשד, אשה מפורכסת ה־תה מטרה לבזו כללי.

העלייה הגרמנית הביאה עמה אמנם כמה מושגים חדשים של חי נוחות, או־לם היא לא השפיעה על כלל הציבור, ש־הוסיף לראות בחיי המתחרות משהו זר ומזיק בעם אשר מי־טב בניו רעבו בקי־בוצים.

עם מלחמת חבש החל המשבר הגדול. הישוב כולו הידק את חגורתו. שלושה, ארבעה איש גרו ב־חדר אחד. רחוק שגר לבדו בחדר נחשב ליצור פלא. כשהלכה משפחה לקולנוע (43 מיל לכרטיס טוב) היה הדבר כרוך ב־חישובים תקציביים מסובכים, ויתור על ספר קריאה או תע־נוג אחר. איש לא השאיר את החשמל דולק שלא לצורך. אנשים אמידים נסעו במכוניות פשוטות, כמעט כולן מכוניות בריטיות קטנטנות. קשה לדעת איפה התחילה האידיאלו־גיה ואיפה נפסק ה־צורך האכזרי. ההת־ישוב העובדת ה־תה המאור הגדול. שם אכלו חצילים ועגבניות כמה פע־מים ביום, התהלכו במלבושים פשוטים ומסולאים. אלה ש־נשארו בערי התבני־שו, איך שהוא, להתנהג אחרת.

רמאות במצפון שקט

כל זה השתנה כאשר הופיע בארץ החייל * הרפת בעלת 3000 השוורים אשר הרקולט היווני נקרא לנקותה משך יום אחד, אחר שלא נוקתה משך 30 שנה טלידי בעלה, המלך אוגיאס. שיטתו של הרקולט: הטיית שני נהרות לתוך הרפת וניקוייה בזרמם.

גולדה בסוף התקופה הרומנטית שהתחילה עם ביירון. אנו הסטודנטים הצעירים, הת־להבנו לדבריו של הרצל מפני שראינו בהם הבטחה לחברה יותר טובה, יותר מתוקנת, יותר אצילה. לא רצינו להקים אלבניה שניה. איש מאתנו לא היה הולך אחרי הרצל לוא היה מבשר רעיון מפגרי... עכשיו מתקרבים אנו למצב השחיתות ששרר במצריים ובלבנון. הימה שלנו גרועה בהרבה מזו שהיתה לנו בגולה. יש לנו רמ־

ביב לקרבנם, תחרו בתארי־גנאי מתובלים בהערות ציניות. הודיע לוי אשכנז, האיש שנשא באחריות הציבורית עבור כל החטאים, בתפקידו כגזבר הסוכנות היהודית: "לא תחסום שור בדי־שו!" וכעבור כמה חודשים הפך הוא שר האוצר של ממשלת ישראל. אמר דוד בן־גוריון: "לא קראתי את הדו"ח, ואיני מתכוון לקרוא אותו!" אף פקיד אחד מכל נאשמי שמורק לא

הרקע

הקרבת העיקר: העולה החדש

לפי הודעת שרת העבודה, גולדה מאירסון, שוכנים 64,000 עולים חדשים במעברות ללא שיכון מתאים. אלה הם רק הבולטים מבין 700 אלף העולים החדשים שבאו למדינה מאז הקמתה. למען שיכוןם וקליטתם אספה מדינת ישראל סכומים אגדיים באמריקה, אולם הכסף לא הוצא למענם: חזק גדוד ממנו בזוזו כרי זקיים רמת מחייה בלתי־מוצדקת לכני היישוב הותיקים.

גולדה בסוף התקופה הרומנטית שהתחילה עם ביירון. אנו הסטודנטים הצעירים, הת־להבנו לדבריו של הרצל מפני שראינו בהם הבטחה לחברה יותר טובה, יותר מתוקנת, יותר אצילה. לא רצינו להקים אלבניה שניה. איש מאתנו לא היה הולך אחרי הרצל לוא היה מבשר רעיון מפגרי... עכשיו מתקרבים אנו למצב השחיתות ששרר במצריים ובלבנון. הימה שלנו גרועה בהרבה מזו שהיתה לנו בגולה. יש לנו רמ־